

ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilerek 2 Eylül 1990 tarihinde de yürürlüğe konulmuştur. (1) Kongre hem sivil hem de politik alanda ekonomik, sosyal ve kültürel haklar açısından Uluslararası İnsan Hakları'nın uygulamalı tek çalışmasıdır. Anlaşmaya göre devletler bu haklara saygı göstereceklerini imza koyarak kabul etmektedirler. Çocuk Hakları Sözleşmesi halen var olan en geniş uluslararası kabul görmüş ve katımlı sözleşmedir Devletlerin büyük çoğunluğunun bu sözleşmenin prensiplerine katılmış olduğu görülmektedir.

Temel iki kavramın altının çizilmesi gerektiği özellikle çocuk hakları sözleşmesinden sonra ortaya çıkmıştır.

1 -Çocuğun birey olarak var olduğu ve haklarının bulunduğu,

2- Çocuğun yararları ilkesinin temel ilke olarak değerlendirilmesi gerekliliği,

Uluslararası bildirgeler incelendiğinde çocuk istismarı ve ihmali olayına yer veren hukuki bağlayıcılığa sahip bir belgenin 1989 tarihine kadar varolmadığı görülmektedir. Çocuklar, çocuk hakları ve çocuk refah, 1945 yılında kurulduğundan bu yana Birleşmiş Milletlerin merkezi ilgi odaklarından birini oluşturmuştur.

Genel Kurul un gerçekleştirdiği ilk çalışmalardan biri bugün çocuklara yönelik uluslararası, yardım çalışmalarının temel direği durumunda olan Birleşmiş Milletler Çocuklar Yardım Fonunun (UNICEF) kurulması olmuştur. Genel Kurul tarafından 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, çocukların özel olarak özen ve bakıma kavuşturmaları gerektiğini kabul etmiştir. O dönemden sonra Birleşmiş Milletler çocuk haklarına yönelik olarak 1959 yılında Çocuk Hakları Bildirisini kabul etmiştir. Bu bildiriye yer verilen çocuk haklarına uluslararası yasa gücünü kazandıran ilke metin ise Çocuk Haklarına dair sözleşmedir. Bu sözleşme 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oybirliği ile kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyetinde zamanın Cumhurbaşkanı'nca 14 Eylül 1990'da imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi Aralık 1994 de Meclisten geçirilerek yürürlüğe girmiştir. (2)

Çocuk haklarını yasal ve manevi haklar olarak iki grupta incelemekte fayda vardır Yasal bir hak, ülkesinin yasası tarafından verilen ve uygulanan bir hak ve yetkidir. Manevi hak ise, doğrulanabilir bir yetkiyi tanımlamaktadır. Yasal bir hakkın hukukun adli mekanizmasıyla uygulanabilir olması zorunludur, oysa manevi bir hak her zaman uygulanamaz. Ancak manevi hakların, yasal hakların oluşumunda bir etken olabileceği unutulmamalıdır.

Çocuk Haklarını şu alt başlıklarda incelemek mümkündür.

1- Refah Hakları: Bu haklar bütün çocukların beslenme, tıbbi hizmet ve barınma ve eğitim gereksinimlerini sağlar.

2 Korumacı Haklar: Çocukları yetersiz ilgiden, ev içindeki ihmal, fiziksel ya da duygusal istismardan ya da başka herhangi bir tehlikeden koruyacak haklarla ilgilidir. Korumacı hakların, çocukları yetişkinlere bağımlı kıldığı, ve özerkliklerini yok ettiği için eleştiren kimi çocuk hakları savunucuları, korumacı hakların tanımlanması ve uygulanmasında çok hassas olmak gerektiğini ileri sürmektedirler.

3-Yetişkin Hakları: Aynı anda yetişkinlerin tek başlarına sahip oldukları haklara, çocukların da sahip olmaları gerektiğini söylemektedir. Bu istek yaşın, ayrıcalık vermek ya da yadsımak için keyfi ve akıl dışı bir denektaş olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bu yetişkin haklarını genç insanlara tanımak, onların bu önemli alanlardaki özerkliklerini ve bağımsızlıklarını arttıracaktır.

4-Ana-Baba/ara karşı Haklar: Çocukların reşitlik yaşına ulaşmadan önce, ana-babaları karşısında daha fazla bağımsızlık sahibi olmaları gerektiğini ifade eder. Yetişkin hakları gibi bu hakların amacı da çocukları korumak değil, kişisel özelliklerini artırmaktır.

Çocuk hakları konusunda korumacı ve özgürleştirici eğilimler olmak üzere iki temel yaklaşımın olduğu görülmektedir. Ancak, çocukların korunması ve çocuk haklarını n korunması zorunlu olarak birbirlerine karşıt değil! birbirlerini tamamlayıcı hedefler olarak değerlendirilmelidir. Korumacı yasalar, özgürleştiricilerin çocuklara genişletmeyi istedikleri yetişkinlerin haklarının yerine geçmemeli, onlara destek olmalıdır.

Türkiye'de çocuk hukuku ile ilgili gelişmelerin başlangıcı 19yüzyıldır. Bu alandaki önemli gelişmeler gerçek anlamda Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Diğer hukuk sistemlerinin aksine Türk Hukuk Sisteminde çocukların korunmasına ait kurallar, esasları bakımından, doğrudan doğruya kanunlarla da desteklenmiştir. Bu kanunun model alındığı İsviçre kanunlarında da ayrı şekilde gözükmektedir.

Modern hukuk sistemlerinde çocukların korunması, çocuğunda bir şahsiyet yani insan olarak sevgiye ve şefkate layık olması ve birlik yani çocuğun, toplumun, milletin, devletin bir parçasını oluşturması ve kamu yararına korunması fikrine dayanır.

Memleketimizde ise uzun yıllar sosyal yardım ve bunun içinde çocuğun korunması dini kurumlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devletinde bu sosyal kurumlar, 'Vakıflar' tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye’de çocuğa önem vermek, onu ve haklarını korumaya yönelik kurumların kurulmaya başlanması 19.yüzyıla rastlar. Mithat Paşa, Tuna Eyaleti Valisi iken Çocuk islahhanelerine ait bir tüzük düzenlemiş ve aynı tüzük uygulanmak üzere Dahiliye Nezaretince 1868 yılında bütün valiliklere tamim edilmiştir. Sokaklarda dilenen çocuklarla, sakat erkek ve kadınların dilenmekten kurtarılmaları için Darülacezeler kurulması 1890 yılında Halil Rifat paşanın sadrazamlığı zamanında düşünülmüş ve gerçekleşmesini II. Abdülhamit emretmiştir. Yine 1894 yılında çıkarılan “dilencilüğün mealine dair tüzük” o zamanlar için bu sahada küçümsenmeyecek önlemleri içermektedir. (3) Cumhuriyetle birlikte, Türk Medeni Kanunuyla çocukların haklarına ilişkin hükümler düzenlenmiş ve daha sonraları ise çıkarılan özel kanunlarla, medeni kanundaki haklar tamamlanmaya çalışılmıştır. Ülkemizde, çocuğun ve haklarının korunmasıyla ilgili olarak çıkarılan ilk özel kanun 5387 nolu, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun olup, 23 Mayıs 1949’da çıkarılmıştır. Daha sonra 1979 yılında ‘Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un kabulü ile çocuk yargılamasına özel bir statü kazandırılmıştır. Ancak yasa 1 Haziran 1982 de yürürlüğe girebilmiş ve yasada öngörülen çocuk mahkemeler ise 1988 yılında kurulabilmiştir. 27 Mayıs 1983 tarihinde ise “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” yürürlüğe girmiş böylelikle de korunmaya muhtaç çocuklar hakkında kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 1986 yılında ise çıraklık ve mesleki eğitim kanunu çıkarılmıştır. Son olarak, çocukların korunmasıyla ilgili olarak çıkarılan önemli yasalardan birisi de özel eğitime muhtaç çocuklar kanunu’dur. (4)

Polonya otoriteleri, Uluslararası Çocuk Yılı (1979) öncesinde, bir Çocuk Hakları Sözleşmesi hazırlanması için öneride bulunurken, çocuk haklarının tutarlı ve bağlayıcı yasalar bütününe dayanması gerekçesini öne sürmüşlerdir. Yapılan çalışmalar sonucunda hazırlanan sözleşme metni, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edildikten sonra, 26 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılmıştır. Sözleşme, daha imzaya açılışının ilk gününde 61 devlet tarafından imzalandı. Sözleşme, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise, 30 Eylül 1990 tarihinde imzaladığı sözleşmeyi, Ocak 1995 yılında onaylamıştır. (1,2)

Sözleşmenin Yapısı:

Sözleşme bir başlangıçla, üç bölümden oluşmaktadır. Başlangıç bölümünde, sözleşmenin ele aldığı soruna ilişkin temel ilkeler tespit edilmiştir. Birinci bölüm, usulüne uygun olarak sözleşmeyi onaylayan devletlerin üçüncü bölümlerde ise, sözleşmeye uyulmasının nasıl sağlanıp, denetleneceğini tanımlayan ve hangi koşullar altında yürürlüğe gireceğini belirleyen uygulama maddeleri bulunmaktadır.

Sözleşmenin başlangıç’ kısmı ele alındığında, sözleşmenin dayandığı esaslar şu şekilde tespit edilmektedir:

*Dünyada özgürlük, barış ve adaletin temeli olan, bütün insanların doğuştan insan haysiyetine sahip olmaları ile eşitliğin ve hakların devredilmez niteliği.

*insan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesinin herkesin hak ve özgürlüklerden, özellikle ırk, renk, cinsiyet, dil ve din, siyasi ya da öteki inançlarla, toplumsal ya da ulusal kökenler, zenginlik veya doğuştan ya da başka bir durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil hiç bir ayırım gözetmeksizin yararlanacağına” dair temel ilkesi.

*İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin bütün çocukların özel bakım ve yardıma hakkı olduğuna” dair ilkesi.

*Çocukların büyümeleri ve esenlikleri için doğal ortam olan ailenin, toplum içindeki işlerini tam olarak yerine getire-bilmesi için gerekli yardım ve koruma görmesinin zorunlu olduğu gerçeği.

*Çocuğun kişiliğinin uyumlu bir biçimde gelişmesi için bir aile ortamında, mutluluk, sevgi ve anlayış havası içinde büyümesi ihtiyacı.

*Çocuğun toplum içinde kişiliğine özgü bir yaşam süre-bilmesi için hazırlanması, barış, saygınlık, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma düşüncesi içinde yetiştirilmesi düşüncesi.

Çocuğa özel bir koruma sağlanması gereksinimini belirten, 1959 tarihinde kabul edilmiş olan çocuk hakları beyannamesi ile diğer uluslararası belgelerde yer alan ilkeler.

Sözleşme, çocuklara yönelik tutum ve davranışlara ilişkin evrensel standartları derleyip, tek bir hukuki metinde toplayan ve bağlayıcı olan ilk belge olma özelliğini taşımaktadır. Yaşam , sağlık ve eğitim alanlarında gözetilecek standartları belirlemenin yanı sıra bu sözleşme, evde ya da iş yerinde, savaş sırasında ya da iç çatışma dönemlerinde, fiziksel ve cinsel nitelikte olanlarda dahil olmak üzere, şiddet ve istismara karşı çocuklara açık bir koruma getirmeyi amaçlanmaktadır.

Sözleşmenin Çocuklara Tanıdığı Haklar:

Genel olarak insan hakları ile bağlantılı bütün haklar çocuklara tanınmıştır.

Bu haklar;

1) Hangi yaşta olursa olsun bütün insan varlıklarına tanınan hakları, işkenceye karşı koruma, bir isim ve tabiiyet edinme vb. hakları teyit eder ve bunları yansıtır.

2) Çocuklara ilişkin olarak, genel anlamda bütün insanlara uygulanabilecek standartların yükselmesine yönelmiştir. Örneğin; özel çalışma koşullarının sağlanması gibi

3) Yalnızca çocuklarla veya onlarla ilgili konuları, örneğin, evlat edinme, ilköğretim, ana-babalarla ilişkileri ele alır.

ikinci bölüm, sözleşmenin etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin hükümler içermektedir. Sözleşme, çocukların yaşam ve gelişimleri açısından gerekli temel koşullar üzerinde varılan bir uzlaşmayı yansıtmaktadır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Türkiye:

Türkiye, sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamıştır. İmza sürecinde de Sözleşmenin çekince sürülmesine izin verilen bazı maddelerine çekince koymuştur. Türkiye sözleşmeyi imzası sırasındaki çekince bildiriminde, sözleşmenin 17, 29 ve 30. maddelerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşmasının ifade ve ruhuna uygun olarak yorumlayıp, uygulama hakkını saklı tuttuğunu ifade etmiştir. Çekince sürülen bu maddelerde, etnik azınlık” ve ‘yerli halk’ dan olan çocukların konuşma dillerini, televizyon ve radyo gibi kitle iletişimi araçları ile okullarda kullanmaları öngörülmüştür. (5,1)

Türkiye bakımından azınlık” sıfatı, sadece, uluslararası antlaşmalarla, kendilerine bu nitelik tanınan topluluklara aittir. Türkiye azınlık olarak sadece, Rum, Ermeni, Musevi ve Bulgar azınlıkları tanımakta, bunların dışında millî azınlık tanımamaktadır. 24.7.1923 Lozan Antlaşması ile 18 Ekim 1925 Türkiye -Bulgaristan Dostluk Antlaşması dışında hiç bir uluslararası belge Türkiye’yi, ülkesinde herhangi bir “millî azınlık”ın varlığını tanımak ve onlara şu veya bu hakları vermek yükümünü getirmemektedir. Bu nedenle Türkiye, Sözleşmenin azınlık grubu”, “yerli ahali” ifadesini taşıyan 17., 29 ve 30.maddelerine çekince koyarak belgeyi imzalamış ve Ocak 1995’de de T.B.M.M. de onaylanmıştır. Onay sırasında, imza edilirken konulmuş olan çekinceler korunmuştur. (5,6,1,8)

Bundan sonraki dönemde Türkiye sözleşmenin hükümleri ışığında iç hukuk normlarını gözden geçirerek, sözleşmeyle çelişen hükümleri saptayarak gerekli değişiklikleri yapmak durumunda ve yükümlülüğündedir.

Ülkemizde ise çocuklar bakımından en büyük problem onları halen bir birey olarak algılanmaması, dolayısıyla bir insan olarak önemsenmemeleri ve dikkate alınmamasıdır. Her ne kadar herkes çocukların geleceğimiz”olduğu düşüncesinde anlaşmaktaysa da, öyle anlaşılıyor ki çocukların bugünleri düzenleme bakımından hem de toplumsal gelenekler ve inanışlar bakımından çocuklar, toplumun Özgür ve eşit bileşenleri değildir. Çocukların hakları değil yetişkinlerce belirlenen ödevleri vardır. Yapılanlar hep bugünler için değil büyüklerinin uygun gördüğü yarınlara için yapılmaktadır. Birey olma önemli olmayıp devlet, milletle aile için var olmaları önemlidir. Kendileri için her konuda yetersiz ve zayıf oldukları öngörüsü geçerlidir. Bu nedenle, her konuda büyüklerin koruma ve gözetimlerine gereksinimleri vardır. Kendileri için alınması gerekli kararları da bu nedenle büyükleri alır. Zaten çocukluk dönemi geçici bir dönem olarak algılanmakta, asıl yaşamın ilerde yetişkinlikte başlayacağı görüşü kabul edilmektedir.

Yukarıdaki düşünüş ve tutumlar yüzünden çocuklar, toplumsal yaşama eşit haklı ve Özgür bireyler olarak katılamamakta, kendi potansiyellerini geliştirecek ve yaşayacak şekilde bir yaşam sürememekte ve bu durum her türlü istismarın ve ihmalin zeminini oluşturmaktadır. Bu nedenle öncelikle, çocuğa bakış açısının değişmesi, onun öncelikle bir insan ve birey olduğunun kavranması ve toplumsal yaşama katılımı sağlanmalıdır. Bu nedenle hukuki düzenlemelerin, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesiyle uyumlulaştırılacak şekilde yeniden biçimlendirilmesi acil bir gereksinim olarak gözükmektedir.

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SOZLEŞME

1. KISIM

Madde 1: Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2 1) Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkilileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanırlar ve taahhüt ederler.

2) Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal varislerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm önlemleri alırlar.

Madde 3:1) Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2) Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3) Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemleri alırlar.

Madde 4: Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynakların olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5: Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal varislerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6:1) Taraf Devletler, her Çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2) Taraf Devletler, Çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7: 1) Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

2) Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8:1) Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9:1) Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgahının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2) Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3) Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4) Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girilen ve çocuğun kendisinin ana veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgünü. Sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzere ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; Ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir.

Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10 1) 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2) Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korumak amacı ile işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11: 1) Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2) Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12: 1) Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2) Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı. ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13: 1) Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2) Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14:1) Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2) Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3) Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15:1) Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2) Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlanılamaz.

Madde 16: 1) Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldıramaz.

2) Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17: Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;

b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;

c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;

d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18:1) Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve geliştirilmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2) Bu sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3) Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19:1) Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onların yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2) Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu taktirde adliyenin işe el koyması Olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımına üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20 1) Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilemeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2) Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3) Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, islam Hukukunda kefalet, evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21: Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir;

a- Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusunda onaylarını alma zorunluluğuna uyararak, kararını verir.

b- Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkeler arası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

c- Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d- Ülkeler arası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e- Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22 1) Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana-babası veya herhangi bir başka kimseyle birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2) Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanı nacaktır.

Madde 23:1) Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2) Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımından yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ederler.

3) Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 inci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirmek amacını güder.

4) Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavi alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24:1) Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2> Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a- Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
 - b- Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
 - c- Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra , kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
 - d- Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
 - e- Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
 - t-Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlaması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.
- 3) Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.**
- 4) Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.**

Madde 25: Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26: 1) Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.
2) Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27: 1) Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2) Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkanlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya Çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3) Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve Çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu taktirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4) Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya Çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, Çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle Çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, Çocuğun ülkesinde başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar aktinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28:1) Taraf Devletler, Çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a- İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
 - b- Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
 - c- Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
 - d- Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
 - e- Okullarda düzenli biçimde devamını sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.
- 2) Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3) Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29:1) Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a- Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi
- b- İnsan Haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c- Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d- Çocuğun, anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması; e- Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2) Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30: *Soya*, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılmaz.

Madde 31: 1) Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2) Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32: 1) Taraf Devletler, çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2) Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümler~ göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

a- İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;

b- Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.

c- Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33: Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel nitelikler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34: Taraf Devletler, çocuğu. her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a- Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanması;

b- Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması sömürülmesini;

c- Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli hertürlü önlemi alırlar.

Madde 35: Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36: Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37: Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a- Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b- Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimden özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c- Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d- Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemlerle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38: 1) Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2) Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3) Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4) Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39: Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden topluma bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve topluma bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenine ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40:1) Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2) Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a- İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlalde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b- Hakkında ceza kanununu ihlal iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babasının veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adli bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç itirafında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekilmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlal ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kavuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3) Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a- Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı

belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

b- Uygun bulunduğu ve istenilir Olduğu taktirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemleri alınması.

4) Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık. şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41: Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a- Bir Taraf Devletin yasasında; veya

b- Bu Devletin bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II KISIM

Madde 42: Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43: 1) Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2) Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlak sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasında ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adli bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz önünde tutularak seçilirler.

3) Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinde gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasında bir uzmanı aday gösterebilir.

4) Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri, iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5) Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan

Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6) Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri taktirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7) Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka her hangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylanması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8) Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9) Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10) Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi gerektiğinde. Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11) Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12) Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44: 1) Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a- Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b- Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2) Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yeme getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirleyecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3) Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4) Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin her türlü bilgi isteminde bulunabilir.

5) Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6) Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45: Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a- Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF i ve

Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir.

b- Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c- Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir:

d- Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III KISIM

Madde 46: Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47: Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdinde tevdi edilecektir.

Madde 48: Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49:1) Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2) Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50:1) Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere. önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2) Bu maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3) Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önceki kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51: 1) Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2) Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3) Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52: Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53: Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54: İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

“İhtirazi Kayıt: Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutulmaktadır.”

Çocuk Hakları Sözleşmesi , Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilerek 2 Eylül 1990 tarihinde de yürürlüğe konulmuştur.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin ilk imzaya açıldığı 1990 Dünya Çocuk Zirvesinde 2000 yılı için hedefler konmuş ve bunlara ulaşılması öncelikli amaç olarak saptanmıştır. Bunun gerçekleştirilmesindeki en önemli araç da Çocuk Hakları Sözleşmesi olduğu vurgulanmaktadır.

Sözleşmeyi imzalayan her devlet, sözleşmenin öngördüğü hakların tümünü hemen yaşama geçirebilecek kaynaklara sahip olmayabilir. Çocukların ekonomik kültürel ve toplumsal haklarının hemen

yaşama geçirilebilmesi için gerekli kaynaklara sahip olmaması, o ülkenin o konuda birey yapmaması anlamına da gelmemektedir. Ülkeler eldeki kaynakları olanaklı kıldığı oranda mümkün olanı gerçekleştirme yükümlülüğündedir.

Öncelikli yapılması gereken eylem çocukların kendi haklarını sahiplene- bilmeleri için yeterli düzeyde bilgi ve bil-ince sahip şekilde eğitilmeleri ve donanımına sahip duruma getirilmeleridir. Çünkü çocukların yaşamlarının gerçek anlamda değişebilmesi ancak toplumsal davranışların ve etiğin yasalar ve ilkelerle uyumlu olarak gelişmesiyle ortaya çıkabilecektir.

Çocuk Hakları sözleşmesinin en büyük özelliği çocukların yaşamlarının iyileştirilmesinin artık hükümetlerin bir lütfu olarak değil, yasal bir zorunluluk olarak gerçekleştirilmesidir. Gelişmekte olan ülkelerde çocuk ölümü sebepleri içerisinde ilk sırada gelen ishalin önlenmesinde, atılması gereken ilk adım sanitasyonu yani uygun tuvalet ortamını sağlamaktır. Yine anne sütü ile beslenme çok önemli bir davranış olmasına karşın yaygın olarak uygulanan mamalarla beslenme beraberinde birçok sorunu da getirmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde her yıl beş yaşın altında 12.5 milyon çocuk ölmektedir. Bu çocukların 9 milyonu sanayileşmiş ülkelerde yaklaşık 50 yıldır rutin olarak uygulanan bağışıklama ve antibiyotik tedavisi gibi ekonomik yöntemlerle önenebilecek nedenler yüzünden yaşamlarını yitirmektedirler. (8)

Anne sütünün bağışıklamayı geliştirici özelliği bebeklerde hastalığa karşı direnç geliştirmektedir. Buna rağmen birçok ülkede mama satışları etik boyutlar gözetilmeksizin yapılmaktadır. Çocuklara yönelik şiddet ve istismarın her türü çocuklarda önemli problemlere yol açmaktadır. Sokağa itilmiş çocuklarda suça itilen çocukların geçmişlerine baktığımızda hep kökeninde cinsel veya fiziksel bir istismar hikayesinin olduğunu görürüz.

Dünyada 12 Latin Amerika ülkesiyle birlikte bizim ülkemizde de ırza tecavüz eden bir erkek kurbanı kendisiyle evlenmeyi kabul ettiği takdirde ceza almadan kurtulmaktadır (8).

Çalışan çocukların ve çalışmanın çocuğun gelişimi üzerine etkileri çok açıktır. Ayrıca yasalarla sorunları olan çocukların korunmaları da yine önemli bir başka sorundur.

Tüm bunlar çocuklar için yaşamın pembe ve parlak olduğunu söylemeyi güçleştirmektedir. Halbuki çocukların yaşamın temel gereksinimlerini, sevgi ve şefkati ,yiyecek ve barınağı, sağlık ve eğitimi alma hakları vardır. Bu saydığım her şey, onların tartışmasız haklarıdır. Ayrıca çok önemli bir noktayı da hemen altını çizerek vurgulamak isterim. Çocukların bulunmadığı bir yerde toplumun eksiksiz ve tam temsil edildiği söylenemez. Bizim ülkemiz dahil olmak üzere birçok ülkede çocukların temsil ve katılım hakları olmadığı görülmektedir. Sözleşme şu açıdan çok önemlidir. Sözleşme, ailelerden, toplumlardan, hükümetlerden ve uluslararası topluluklardan bütün çocukların haklarını sürdürülebilir, katılımcı ve ayırım gözetmeyen bir tarzda yaşama geçirecek önlemleri almalarını talep etmektedir.

Çocuk kavramı konusunda tarihsel sürece baktığımızda dünya genelinde büyük değişimlerin yaşandığını görmekteyiz. Çocukluğun tarihsel gelişimine baktığımızda babanın istediği uygulamayı yapmakla serbest olduğu çocuğun bir eşya gibi babanın mülkiyetinde kabul edildiği süreçle başlayan çocukluğun ta~hinin daha sonra bu döneme göre daha ileri bir uygulamayla çocuklar için özel bir duyarlılığın gerekli olduğu, çocukların özel gereksinimleri olduğu görüşlerinin kabullenildiği bir ara sürecin yaşandığı görülmektedir. Günümüzde ise çocukların yetişkinler gibi medeni, siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik bütün haklardan yararlanmaları gerektiği ve bunun sağlanması için çalışmaların yapıldığı bir ortama ulaşılmıştır. Bugün en önemli aşama çocukların katılım haklarının artık kabul edildiği ve kendileri ile ilgili her türlü olaya bizzat katılabilmeleri görüşünün kabul edilmesidir.

Bu konudaki en büyük adım da bu konuda devrim sayılabilecek olan Çocuk Hakları sözleşmesidir. Bugün çocuklar; siyasal, toplumsal, medeni, kültürel ve ekonomik alanlarda yetişkinler gibi haklara sahip olacaklarını gösterir bir Çocuk Haklarına dair Sözleşmeye sahiptirler.

Çocuk haklarına dair sözleşme 2 Eylül 1990 tarihinde uluslararası yasa statüsüne kavuşmasından bugüne kadar dünya üzerinde Amerika, Birleşik Arap Emirlikleri ve Somali olmak üzere 3 ülke dışında dünyadaki tüm ülkelere imzalanmış ve tarihteki en yaygın kabul gören ve onaylanan insan hakları belgesi özelliğini kazanmıştır (8).

Bugün dünya çocuklarının %96'sı çocuk haklarını korumak için yasal yükümlülük altına giren ülkelerde yaşamaktadır. Sözleşmeyi onaylayan her ülke çocuklarla ilgili yükümlülüklerini ye~ne getirmelerinde anne-babalara ve sorumlu olan tüm kuruluşlara yardımcı olacak tüm önlemleri almakla yükümlüdür. Bunu yapacağını onaylamış ve imza ile yükümlülük altına girmiştir.

Ancak gözlemler imzacı ülkeler içerisinde Birleşmiş Milletlere rapor yollayan 43 ülkeden 14 ünün sözleşme ilkelerini kendi anayasalarına uyarladıklarını göstermektedir. Diğer 35 ülke sözleşmeye uyum sağlamak için yeni yasalar çıkartmış ya da mevcut yasalarda değişiklikler yapmışlardır. 13 ülke ise bunları

yapmamasına karşın çocukları kendi hakları konusunda bilinçlendirmek için sözleşmeyi okul programlarına ve derslere dahil ederek tanıtım ve eğitim faaliyetlerine girmişlerdir (9).

Dünya ülkelerinin çocuk haklarıyla ilgili uygulamalarına baktığımızda çarpıcı örneklerle karşılaşmaktayız. Örneğin Togo'da hükümet sözleşmede yer alan maddelerin tümüne yeni anayasasında yer vermiştir. Aynı şekilde Uganda, Angola, Etiyopya ve Namibya da anayasalarını sözleşmeye göre düzenlemişlerdir.

Honduras da sözleşmeyi temel alan yeni bir çocuk hakları yasasını kabul etmiştir. Tunus'ta kabul edilen çocuk koruma yasası sözleşmeyle uyumlu 123 madde içermektedir. Aynı şekilde Nepal de yeni çocuk yasası ile sözleşmeye uyumlu kanuna sahip olmuştur. Çin'de çocuk hakları konusunda yasama girişimlerinde bulunan diğer ülkeler arasında yer almaktadır. Burkino Faso da ilköğretim ve ortaöğretim eğitim programlarına çocuk hakları ile ilgili dersler konulmuş ve çocuklarla ilgili davalar çocuk mahkemelerinde görülmeye başlanmıştı r (9).

Türkiye'deki tabloya baktığımızda ise şu tabloyu görmekteyiz: Türkiye Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde 29-30 Eylül tarihleri arasında toplanan "Çocuklar için Dünya Zirvesinde" ilk kez imzaya açılan Çocuk Hakları Sözleşmesini toplantıda bulunan dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal ın imzalamasıyla sözleşmeye ilk imza koyan devletler içinde yer almıştır. Ancak yasanın yürürlüğe girmesi için gereken ülkelerin meclisinde onaylanması işlemini ancak 9 Aralık 1994 de gerçekleştirmiştir. Bunu yaparken sözleşmenin 7., 29. ve 30. maddelerini Lozan antlaşması ve TC. Anayasasının ilgili maddeleri çerçevesinde yorumlama hakkını saklı tutarak onaylamıştır. Çocuk Hakları sözleşmesi 27 Ocak1995 tarihinde 22184 sayılı resmi gazetede yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kuralına dönüşmüştür. (10, 11)

Çekince sürülen 1 7.,29. ve 30. maddelerde etnik azınlık ve yerli halktan olan çocukların konuşma dillerini, televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçları ile okullarda kullanmaları öngörülmüştür. Türkiye açısından azınlık sıfatı sadece uluslararası anlaşmalarla kendilerine bu nitelik tanınan Rum, Ermeni,Bulgar ve Musevi topluluklarına aittir. Türkiye bunların dışında milli azınlık tanımamaktadır. (5) Bu yüzden bu maddelere çekince konularak sözleşme imzalanmıştır.

Türkiye sözleşmeyi imzaladıktan sonra sözleşmeye bağlı iç hukuk normlarını gözden geçirerek sözleşmeyle çelişen hükümleri saptayarak gerekli değişiklikleri yapmak durumunda ve yükümlülüğündedir. Ancak bugüne kadar geçen üç yılda bununla ilgili hiçbir konuda değişikliklere gidilmediği görülmektedir. Özellikle medeni kanun, iş kanunu, ceza kanunu ve risk altındaki çocuklar konularında yapılması gereken acil birçok değişiklik olmasına karşın hiçbir girişimin olmadığı görülmektedir.

Sözleşmeyi imzalayan her devlet, sözleşmenin öngördüğü hakların tümünü hemen yaşama geçirebilecek kaynaklara sahip olmayabilir. Çocukların ekonomik, kültürel ve toplumsal haklarının hemen yaşama geçirilebilmesi için gerekli kaynaklara sahip olmaması, o ülkenin o konuda birey yapmaması anlamına da gelmemektedir. Ülkeler eldeki kaynakları olanaklı kıldığı oranda mümkün olanı gerçekleştirme yükümlülüğündedir.

Öncelikli yapılması gereken eylem çocukların kendi haklarını sahiplenebilmeleri için yeterli düzeyde bilgi ve bil-ince sahip şekilde eğitilmeleri ve donanımına sahip duruma getirilmeleridir. Çünkü çocukların yaşamlarının gerçek anlamda değişebilmesi ancak toplumsal davranışların ve etiğin yasalar ve ilkelerle uyumlu olarak gelişmesiyle ortaya çıkabilecektir.

Çocuk Hakları sözleşmesinin en büyük özelliği çocukların yaşamlarının iyileştirilmesinin artık hükümetlerin bir lütfu olarak değil, yasal bir zorunluluk olarak gerçekleştirilmesidir.

Sözleşme, ailelerden, toplumlardan, hükümetlerden ve uluslararası topluluklardan bütün çocukların haklarını sürdürülebilir, katılımcı ve ayırım gözetmeyen bir tarzda yaşama geçirecek önlemleri almalarını talep etmektedir. Bir başka şekilde bunu şöyle ifade edebiliriz. "Durumları ne olursa olsun zengin ve yoksul tüm toplumların en yoksul, en dezavantajlı ve genellikle en fazla ihmale uğrayan çocuklar hem eldeki kaynakların kullanımı hem de gösterilecek çabalarda birinci derecede önceliğe sahip olmalıdır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili bu çalışmayı dönemin B.M. Genel sekreteri Jaurez Perez De Cuelların sözleşmenin henüz taslak aşamasında iken söylediği sözlerle bitirmek istiyorum.

Bir toplumun kendi çocuklarına nasıl yaklaştığı, yalnızca o toplumun şefkat ve koruyucu değerlerini yansıtmakla kalmaz. Bu yaklaşım aynı zamanda, o toplumdaki adalet anlayışının, geleceğe nasıl yöneldiğinin ve gelecek kuşaklar için bugünden nelere sahip çıktığının da bir aynasıdır. Hiç kuşkusuz bu, tek tek ülkeler için olduğu kadar, uluslararası topluluğun bütünü içinde geçerlidir.